

CIOCÂRLIA

**HUNGARIAN BOOKS
AND TRANSLATIONS
OFFICE**

Publicat cu sprijinul Petőfi Literary Museum (PIM) –
Hungarian Books and Translations Office

DEZSŐ KOSZTOLÁNYI

Dezső Kosztolányi (1885-1936) s-a născut la Subotica, un mic oraș de provincie din Imperiul Austro-Ungar. Tatăl lui era directorul liceului local. Kosztolányi a studiat timp de trei ani maghiara și germana la Universitatea din Budapesta, iar în 1906 a optat pentru jurnalism. În 1908 s-a numărat printre primii colaboratori ai legendarei reviste literare *Nyugat*. A cunoscut faima literară odată cu publicarea, în 1910, a celui de-al doilea volum de poezii, *A szegény kisgyermek panasza*. În anii '20 a început să scrie proză, publicând printre altele romanele *Ciocârlia* (*Pacsirta*, 1924; Editura

ALLFA, 2015) și *Anna Edès* (1926), acesta din urmă fiind considerat o capodoperă a romanului psihanalitic maghiar. Pe lângă poezii și romane, Dezső Kosztolányi a scris și critică literară, a fost primul președinte al PEN Clubului maghiar și a tradus din Shakespeare, Lewis Carroll, Oscar Wilde, Verlaine, Baudelaire, Goethe și Rilke. A publicat de asemenea o antologie de poezie chineză și japoneză.

„Un singur lucru m-a interesat cu adevărat dintotdeauna: moartea. Nimic altceva.

Am devenit o ființă umană când, la vârsta de zece ani, l-am văzut pe bunicul meu, pe care îl adoram, mort. De atunci a început transformarea mea în poet, în artist, în gânditor, atunci mi-am dat seama că trebuie să fac ceva. Așa am început să scriu poezie.“

Dezső Kosztolányi

Ciocârlia

DEZSŐ KOSZTOLÁNYI

Traducere din limba maghiară de
Andrei Dósa

EDITURA ALLFA

<http://www.all.ro/ciocarlia.html>

PACSIRTA

Dezső Kosztolányi

Copyright @ 1924 by Dezső Kosztolányi

CIOCÂRLIA

Dezső Kosztolányi

Copyright © 2015 Editura **ALLFA**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KOSZTOLÁNYI, DEZSŐ

Ciocârlia / Dezső Kosztolányi; trad.: Andrei Dósa. –

București: ALLFA, 2015

ISBN 978-973-724-875-6

I. Dósa, Andrei (trad.)

821.511.141-31=135.1

Toate drepturile rezervate Editurii **ALLFA**.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată

fără permisiunea scrisă a Editurii **ALLFA**.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside
Romania, without the written permission of **ALLFA**,
is strictly prohibited.

Copyright © 2015 by **ALLFA**.

Editura **ALLFA**:

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512 – București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuție: 021 402 26 30;

021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro

www.all.ro

Redactare: Crenguța Năpristoc

Tehnoredactare: Liviu Stoica

Corectură: Anca Tach

Design copertă: Alexandru Novac

I

*În care cititorul face cunoștință cu doi bătrâni și
cu fiica lor, pe care ei o iubesc ca pe ochii
din cap, și află și despre complicatele pregătiri
pentru o excursie la câmpie.*

Pe canapeaua din sufragerie erau împrăștiate panglici tri-colore, capete de sfoară de împachetat, bucăți de hârtie și un exemplar rupt al ziarului local, pe a cărui primă pagină se distingea, scris cu litere de o șchioapă, *Gazeta de Sárszeg*, 1899.

Calendarul de lângă oglindă, luminat de soarele puternic, arăta ziua și luna: vineri, 1 septembrie. Iar pendula de cupru a ceasului de perete încastrat în cutia lui de sticlă și lemn sculptat tăia în bucățele mici ziua ce părea să nu se mai termine. Indica ora douăsprezece și jumătate.

În sufragerie, mama și tata făceau bagajele.

Se luptau cu un geamantan vechi, maroniu. Au mai strecurat un pieptăn de os în buzunarul ce se deschidea în peretele despărțitor, apoi i-au strâns bine chingile și l-au coborât pe podea. Era gata de drum, plin până la refuz cu tot felul de lucruri, umflat pe ambele părți, ca o mătă ce urmează să fete nouă pui.

Au mai pus una alta într-un coș de nuiele – o pereche de chiloți de damă dantelați, o bluză, papucii, cârligul de încheiat nasturi, pe care fiica lor îl pregătise deja, grijulie.

— Periuța de dinți, a zis tata.

— Doamne, periuța, a dat din cap mama, era să uităm aca-să periuța!

A ieșit pe hol, dând în continuare din cap, de acolo a intrat în camera fetei ca să aducă periuța de pe chiuveta metalică, emailată.

Tata și-a mai trecut o dată palma peste lucrurile fetei, mângâindu-le ușor, ca să le preseze.

Cumnatul său, Béla Bozsó, fratele soției, îi invitasese în repetate rânduri de-a lungul verii să-l viziteze pe proprietatea lui de la Tarkő.

„Castelul“ său cu trei camere se ridica în mijlocul unor acareturi părăsite, pe un teren nu mai mare de o sută de pogoane. Nu uitaseră de spațioasa cameră de oaspeți, ce se afla într-una dintre aripile casei. Pereții văruiți ai încăperii erau împodobiți cu arme de vânătoare și trofee de cerb.

Nu mai fuseseră de ani de zile acolo, dar mama aducea adesea vorba de „moșie“ și de micul lac înconjurat de păpuriș, pe ale cărui unde obișnuia să lanseze bărcuțe de hârtie pe când era copilă.

Amânau mereu plecarea.

Anul acela însă, toate scrisorile primite din pustă se terminau cu „Veniți odată, veniți cât de repede puteți!“.

Până la urmă, în mai, se hotărâseră să le facă o vizită. Dar, ca în fiecare an, vara fuseseră ocupați cu procurarea proviziilor pentru iarnă, cu făcutul dulceții, cu legarea borcanelor cu gem de vișine și de cireșe. La sfârșitul lui august le-au dat de știre că iar au fost prinși cu treburile, că se simt prea bătrâni să facă astfel de călătorii, dar că o vor trimite pe fată să stea la ei o săptămână în locul lor. Ea oricum muncise mult, odihna i-ar fi prins bine.

Rudele au primit vestea cu bucurie.

În fiecare zi venea poșta. Nenea Béla și soția lui, mătușa Etelka, îi scriau scrisori fetei, fata le răspundea, mama îi scria soției fratelui său, tatăl îi scria cumnatului, rugându-l s-o aștepte el personal cu brișca, pentru că gospodăria se afla la trei sferturi de oră de mers pe jos de gară. Totul fusese stabilit.

Cu toate acestea, în ultimele zile avusese loc un schimb intens de telegrame, prin care fuseseră lămurite și ultimele detalii. Nu mai putuseră să dea înapoi.

Mama s-a întors cu periuța. Tata a împachetat-o în hârtie velină.

S-au mai uitat o dată prin cameră, și când au văzut că n-au uitat nimic, au închis capacul coșului.

Dar cheia nu voia să se rotească, zăvorul nu ținea, așa că au petrecut niște sfoară de împachetat în jurul coșului și l-au legat, în așa fel încât tata a fost nevoit să-l preseze cu pieptul lui slab, iar venele de pe frunte i s-au umflat.

În acea zi toți trei se treziseră devreme, apucându-se imediat de împachetat, și în exaltarea neobișnuită care îi cuprinsese, se fâțâiseră de colo colo amețiți. Nu apucaseră nici să mănânce ca lumea de prânz, pentru că își tot aduceau aminte ba de una, ba de alta.

Acum însă erau gata de plecare.

Au așezat și coșul lângă geamantan. Pe aleea pavată ce traversa curtea și se termina chiar în fața verandei, se hurducăia un cărucior pentru bagaje.

A apărut un adolescent deșirat care a așezat indiferent geamantanul și coșul pe cărucior, l-a scos din curte și s-a îndreptat spre gară.

Tata purta o haină gri-șoricel, exact aceeași culoare ca părul lui. Începuse să încărunțească în mod vizibil, mustața îi părea pălită de brumă, iar sub ochi îi atârnavu pungi mici din piele uzată, pergamentoasă.

Mama purta haina cea neagră, ca de obicei. Părul ei, pe care îl unsese cu ulei de nucă, nu începuse încă să albească peste tot, nici riduri nu prea avea, doar fruntea îi era brăzdată de două cute mai adânci.

Cu toate acestea, cât de mult semănavu! În ochii lor tremura aceeași lumină sperioasă, nasurile subțiri, cartilaginoase erau la fel de ascuțite, urechile, cuprinse de aceeași roșeață.

S-au uitat la ceasul de pe perete. Tata și-a scos și ceasul de buzunar, care era mai exact. Au ieșit pe verandă. De acolo au strigat amândoi deodată în direcția grădinii:

— Ciocârlia!

Pe o bancă, în fața straturilor de flori, la umbra castanului sălbatic, stătea o fată. Croșeta o față de masă dintr-un ghem de bumbac galben.

Doar părul negru i se zărea, care îi umbrea fața, acoperind-o pe trei sferturi, lăsând vederii doar un sfert.

Nu s-a mișcat. Poate că nici n-a auzit.

Unde mai pui că îi făcea plăcere să rămână așa, cu capul plecat, holbându-se mult timp la împletitură; efortul nu conta, pentru că știa din experiența dobândită de-a lungul anilor că aceea postură i se potrivește cel mai bine.

Poate că auzise ceva, dar nu s-a sinchisit să se întoarcă. Se stăpânea cu autodisciplina unui om bolnav.

Apoi au strigat mai tare:

— Ciocârlia!

Și mai tare:

— Ciocârlia!

Fata și-a întors privirea spre verandă, pe a cărei treaptă superioară stăteau tata și mama. Îi dăduseră numele acesta, Ciocârlia, cu ani în urmă. Cu mulți ani în urmă, pe când încă mai cânta. Numele se lipise de ea și de atunci îl purta ca pe o haină de copil rămasă mică.

Ciocârlia a oftat adânc – întotdeauna ofta adânc –, a strâns ghemul de bumbac, l-a pus în coș și a pornit spre umbrarul năpădit de vița sălbatică. „Trebuie să merg deci“, s-a gândit, „trenul pleacă în curând“, în seara aceea avea să doarmă deja la unchiul ei, în pusta de la Tarkó. Se apropia, mergând ușor legănat.

Bătrânii o urmăreau cu un zâmbet duios.

Apoi, când chipul ei s-a ivit deodată din frunziș, zâmbetul părinților a pălit un pic.

— E timpul să mergem, draga mea, a zis tata, uitându-se în pământ.

II

*În care parcurgem Strada Széchenyi
până la gară și în sfârșit trenul pleacă.*

Au trecut pe sub șirul de plopi, pe singura stradă asfaltată din Sárszeg, Strada Széchenyi, care ducea direct la gară. Ar fi putut fi una dintre plimbările lor zilnice: la mijloc Ciocârlia, în dreapta ei mama, iar în stânga tata.

Mama vorbea despre cum pusese ea în ultimul moment peri-uța de dinți în coș, explicând unde se găseau diversele obiecte mici. Tata ținea în brațe pătura cu dungi albe de lână și butelcuța pe care o umpluse, pentru drum, cu apă bună de la fântâna de acasă.

Ákos Vajkay nu vorbea, mergea tăcut. Se uita la fiică-sa.

Purta o pălărie imensă cu pene demodate de culoare verde-închis și, ca să se ferească de căldura arzătoare, își deschisese umbrela de soare roz, care îi arunca pe față o lumină intensă.

Ciocârlia era o fată cumsecade, foarte cumsecade, singura bucurie a vieții lui. Ákos își repeta mereu acest lucru, și le repeta și altora.

Știa că nu e frumoasă, biata de ea, și mult timp fusese realmente afectat. Dar apoi începuse s-o vadă mai puțin clar, imaginea se estompase, învăluită în ceață. Fără să se mai gândească, o iubea nemăsurat așa cum era.

Trecuseră cinci, trecuseră zece ani de când renunțase la orice speranță, nici nu îi mai trecea prin cap să încerce s-o mărite. Orice i se întâmpla, însă, fetei, el se simțea nefericit, îi lua ceva timp să se obișnuiască, chiar dacă se întâmpla să-și schimbe doar coafura sau, odată cu trecerea toamnei, să-și îmbrace paltonul sau să renunțe la el odată cu venirea primăverii.

Și acum suferea din același motiv. O compătimea pe Ciocârlia și, ca să scape de acel sentiment, se pedepsea. O privea atent, aproape ostentativ: fața ei neobișnuită, care era și grasă și slabă, nasul cărnos, nările largi, ca de cal, sprâncenele masculine, severe, ochii mici și apoși, care îi aminteau vag de ochii lui.

Niciodată în viața lui nu se pricepuse la femei, dar simțea acut că fiica lui e urâtă. Acum era nu doar urâtă, ci și ofilită, îmbătrânită. O față bătrână în toată puterea cuvântului.

Doar în cascada de lumină a umbrelei de soare, în lumina ei aproape scenică a avut revelația. „Ca un vierme sub tufa de trandafir“, s-a gândit.

Continua să meargă în costumul său gri-șoricel și, când au ajuns în Piața Széchenyi, singura piață din Sárszeg, *agora*, a lungit pasul fără să bage de seamă, ca să nu trebuiască să meargă alături de ea.

Acolo se găseau primăria, cafeneaua Baross, gimnaziul cu scările lui de piatră tocite de-a lungul deceniilor și cu micul turn de lemn, în care diminețile răsuna clopotul care îi chema pe elevi la ore. Acolo se găsea restaurantul Regele Ungariei și, vizavi de el, hanul Széchenyi, care adăpostea într-una dintre aripile lui Teatrul Kisfaludy, iar în lateral, de acolo se putea vedea acea clădire cu un singur etaj, împodobită cu trandafiri de ghips, care era printre cele mai frumoase din oraș și în care se găsea Clubul. Mai jos erau magazine, unul de vopseluri, două feronerie, papetăria și librăria lui Vajna, farmacia Maria și un magazin nou, cu articole de lux, mare și frumos amenajat, Weisz și Asociații. Negustorul își scâldea capul în formă de pepene în razele soarelui, fumând în fața intrării. Și-a scos trabucul din gură, s-a înclinat și a salutat familia Vajkay cu un zâmbet larg.

Ákos, la fel ca ceilalți membri ai familiei, mergea rar în oraș. Îl stinghereau toată curiozitatea și toată deschiderea aceea excesivă.

Sorbindu-și berile pe terasă, clienții de după-amiază ai cafenelei Széchenyi și-au ridicat ochii din ziar și s-au uitat la Ciocârlia. Nu în mod necuviincios, ci așa cum o făceau întotdeauna. Cu o anumită simpatie cenușie, binevoitoare, căpțușită cu malițiozitate roșie.

Atunci bătrânul și-a pus capăt gândurilor apăsătoare, auto-flagelatoare. Și-a încetinit pașii și s-a alăturat fiicei lui, sfidător, doar de-al naibii, să înfrunte și el simpatia și malițiozitatea. Ca de obicei, și-a încovoiat puțin umărul stâng, nervos, de parcă prin asta ar fi încercat să-și mascheze stânjenea și să repare dezechilibrul produs de propriul odor în ordinea naturii.

Au ajuns la gară. Mica rășniță de cafea de interes local pu-făia deja trasă pe peron. S-a dat semnalul de îmbarcare.

S-au grăbit să ajungă la compartimentele din vagonul pentru doamne, ca să-i găsească un loc bun Ciocârliei. Doar că, spre marea lor groază, toate locurile erau ocupate. Ciocârlia a fost nevoită să se împleticească dintr-un vagon în altul, până a găsit în capătul trenului un compartiment la clasa a doua, ocupat doar de un tânăr și un preot catolic bătrân și slab. În lipsă de altceva mai bun, a hotărât să rămână acolo, și tata a urcat să-i aranjeze bagajele.

Ăkos a săltat valiza în tren, a pus coșul în plasa pentru bagaje, i-a înmănat pătura de lână cu dungi albe și butelcuța cu apă, ca să nu bea cine știe ce apă pe drum, a tras perdeaua ca să n-o bată soarele, s-a așezat până și pe banchetă ca să-i încerce arcurile. Apoi și-a luat la revedere. I-a sărutat ambii obraji. N-o săruta niciodată pe gură.

A coborât din tren. Trăgându-și melonul negru peste ochi, s-a dus înapoi la soția lui, care stătea lângă cărucior, și s-a uitat la fereastra compartimentului. Trebuie spus pe șleau că părinții Ciocârliei plângeau. Le curgeau lacrimile. Încetișor, firesc.

Locuitorii curioși și iscoditori ai micului oraș de provincie nu îi băgau în seamă.

Ei se obișnuiseră de mult ca familia Vajkay să plângă în locuri publice. Plângeau duminica în biserică, în timpul slujbei, plângeau la înmormântări, la nunți, în timpul festivităților de cincisprezece martie, când drapelele, cuvântările și recitalurile de poezie le înălțau sufletul în atmosfera rarefiată a sărbătorii. Aproape căutau cu dinadinsul acele împrejurări.

Acasă duceau o viață destul de senină. Dar dacă se ivea vreo ocazie, atunci, protejați de înduioșarea colectivă, „își descărcau sufletul“, așa cum își spuneau unul altuia mai târziu, zâmbind ușor, ștergându-și ochii.

Și acum plâneau. Amândoi.

După ce și-a aranjat lucrurile în compartiment, Ciocârlia s-a aplecat pe geamul deschis al vagonului și a observat că dragii ei părinți plâng. S-a forțat să pară nepăsătoare, a încercat să zâmbească, dar n-a îndrăznit să spună nimic. Îi era teamă că i se va frânge vocea.

Despărțirea a fost lungă și dureroasă. Trenul a întârziat mult pe peron. Aceste trenuri locale sunt cumva prea zeloase, la început îți dau impresia că acuși-acuși vor pleca și se și clintesc cu mare tam-tam, dar apoi, în ultimul moment, se ivește mereu câte un groaznic impediment. Au avut timp berechet să-și ia la revedere. Au putut să-și spună tot ce au vrut, ba au și rămas fără cuvinte. Bătrânii și-au șters lacrimile, se mutau de pe un picior pe altul, ar fi vrut ca scena aceea lungită prea mult să se termine.

— Să nu cumva să răcești în căldura asta infernală! a spus mama îngrijorată.

Dar acel avertisment nu mai avea nicio valoare. Maică-sa îi spunea mereu asta: iarna, primăvara, toamna și vara.

— Vezi că ai apă în butelcuță, i-a amintit încă o dată tata. Să nu bei apă rece!

— Și să nu mănânci pepene galben! Să nu mănânci salată de castraveți! Ciocârlia, să nu mănânci, pentru nimic în lume să nu mănânci!

Fluierul scurt al trenului i-a făcut pe toți trei să tresară. Dar tot nu s-a urnit.

— Cu bine, fata mea! a spus Ákos, adunându-și toate forțele ca să pună capăt discuției într-o manieră hotărâtă, bărbătească. Cu bine. Ai grijă de tine, fata mea!

— Ciocârlia! a strigat mama, rozându-și colțul batistei, pentru că începuse din nou să plângă. Of, fata mea, n-o să ne mai vedem atâta timp!

Ciocârlia a deschis gura pentru prima dată.

— Vineri o să fiu aici, de azi într-o săptămână, vineri.

— Vineri, i-au făcut amândoi semn cu mâna, vineri, și în acel moment trenulețul rablagit, cu vagoanele lui joase, s-a smucit pe neașteptate și s-a urnit sâsâind și sfârâind.

Gonea spre spațiile vaste ale pusteii.

Fata s-a aplecat pe fereastră. S-a întors în direcția părinților ei. Își fluturau batistele, stând unul lângă altul, rigizi. I-a mai văzut o vreme, apoi au dispărut.

În curentul stârnit de tren, barăcile, turnurile și căpițele de fân valsau, stâlpii fugeau, florile de câmp mov se înclinau. Praful și razele soarelui îi pișcau ochii, fumul locomotivei o făcea să tușească. Totul se învârtea în jurul ei.

Ciocârlia era ca tatăl ei. Își trăia viața, zi după zi, dar acum, că peisajele care rămâneau în urmă și câmpurile ce se succedau unul după altul îi aduceau aminte de acel ceva care rămâne mereu același și nu poate fi schimbat, a simțit cum i se strânge pieptul.

S-a dus la o altă fereastră care nu era coborâtă, dar acolo și-a văzut chipul reflectat în sticlă. Nu-i plăcea să se privească, pentru că însemna vanitate, și apoi de ce ar fi făcut-o?

A pornit deci pe solul nesigur al vagonului, retrăgându-se spre compartiment, de parcă s-ar fi grăbit și ar fi făcut-o să-și știe durerea într-un loc mai sigur, mai ferit. Dar n-a mai rezistat.

De cum a ajuns în dreptul compartimentului unde stăteau tânărul împreună cu preotul catolic bătrân și slab și s-a hotărât să se așeze, și-a uitat durerea.

Lacrimile i-au umplut ochii.

Primul ei sentiment trebuie să fi fost teama, pentru că și-a dus repede mâna la ochi, ca și cum ar fi încercat să-i inducă în eroare pe ceilalți călători, surprinsă de faptul că acel lucru de care se temea, la care se aștepta mai târziu, în momentul sosirii în pustă sau poate și mai târziu, se întâmpla deja. Atâtea lacrimi. Niciodată nu se gândise că pe lumea asta ar putea exista atâtea lacrimi.

Batista nu și-a scos-o însă, n-ar fi folosit la nimic. Plângea fără opreliști în fața celor doi bărbați. Rămăsese în picioare, era aproape indecentă, găsea satisfacție în propriul chin, își târa, cu ostentație și indiferență în același timp, groaznicul blestem. Lacrimile care curgeau șuvoi i-au acoperit ochii cu o peliculă umedă. Nu mai vedea pe nimeni și nu-i păsa că ceilalți se uită la ea.

Apoi, mușchii și nervii au fost cuprinși de spasme, gâtul i s-a strâns în așa fel încât a simțit o mâncărime aspră, de parcă ar fi înghițit un vin dulce, apoi ceva insuportabil de amar.

Cei doi bărbați erau martori ai străvechiului ritual al plân-sului. Un singur oftat îi transformase fetei pieptul în cel al unui titan, și gura cuprinsă de convulsii căuta disperată o înghițitură de aer. A inspirat de câteva ori și, după accesul care pusese stă-pânire pe ea, a urmat dezlegarea, la fel de dureroasă, chiar dacă însemna moartea durerii.

Ciocârlia s-a sprijinit de ușa compartimentului ca să-și ușureze povara. Se strâmba abia vizibil, ca și cum ar fi fost chinuită de o ușoară durere fizică, doar șuvoaietele de lacrimi fierbinți îi udau în continuare ochii, gura și nasul prin canalele lacrimale, ceva nevăzut îi scutura corpul altfel sănătos din cap până în picioare, ceva ce doar ea putea să vadă, o amintire fără formă, un gând nedus până la capăt, dar cu atât mai dureros, întruchipat de un chin imposibil de exprimat.

S-a așezat pe banchetă. Fața ei lată s-a încălzit din cauza soa-relui, petele lăsate de lacrimile fierbinți îi colorau nasul în roșu. Săraca, arăta cu un papițoi cu pălăria aceea cu pene.

Tânăruț, un tip arătos, dar idiot, care până atunci citise, și-a pus cartea în poală și se holba la fata care plângea. A fost, în mai multe rânduri, cât pe ce să-și ofere ajutorul. Nu reușea să își închipuie ce i se întâmplase. A crezut că i se făcuse rău sau că avusese parte de o „lovitură“ din cele descrise adesea în ro-manele de duzină pe care le citea.

Ciocârlia nu-i dădea atenție. Privirea ei trecea pe deasupra capului lui cu o seninătate aproape răutăcioasă, fiindcă mai îna-nte, când se uitase la ei, amândoi o întâmpinaseră cu aceeași ră-ceală dușmănoasă și își coborâseră privirea în pământ, de parcă s-ar fi vorbit. Era singura ei formă de apărare.

Tânăruț a înțeles acest lucru. Nu i-a mai acordat atenție, cu-fundându-se în lectură. Ciocârlia și-a schimbat locul. S-a așezat în fața preotului, care în tot acel timp se prefăcuse că nu observă nimic. Citea dintr-un breviar tipărit cu litere roșii, sprijinindu-și capul de fereastra interioară a coridorului. Fața lui bolnăvicioasă, osoasă trăda o anumită liniște interioară.

Purta o sutană uzată căreia îi lipsea un nasture, iar gulerul de celuloid era boțit. Acel umil soldat al mării Bisericii, care se întorsese în satul natal și îmbătrânise acolo, înconjurat de dragoste și bunătate, bănuia despre ce-ar fi putut fi vorba în acea situație, dar, plin de tact, nu zisese nimic și, fiindu-i milă de față, nu arătase niciun interes față de ea. El știa că lumea este o vale a plângerii.

Abia acum a privit-o cu ochii lui albaștri, ce câștigaseră în intensitate după atâtea întâlniri cu Domnul, și acea privire pătrunzătoare n-o deranja pe Ciocârlia. I se părea că îi domolește fierbințeala. I-a întors privirea, recunoscătoare, mulțumindu-i pentru atenția acordată.

Se mai liniștise. Încă mai avea lacrimi în ochi, dar nu o mai scutura plânsul. Apoi s-a calmat de tot. Se uita când la peisaj, când la preotul care, trecut de șaiszeci, apropiindu-se de sfârșitul vieții lui pe pământ, căpătase o simplitate plină de serenitate și o încuraja, o îmbuna fără cuvinte. Tot drumul n-au vorbit nimic.

După jumătate de oră, tânărul s-a ridicat de pe locul lui, și-a pus pe umăr pușca cu două țevi, și-a ridicat în semn de rămas-bun pălăria de vânătoare cu pene și a coborât. Ciocârlia i-a dat binețe.

Când au ajuns la Tarkó, preotul a ajutat-o să-și coboare bagajele. Nenea Béla o aștepta într-o șaretă. I-a făcut cu mâna. Fața lui prietenoasă, îngustă, cu pielea tăbăcită de aerul sănătos al pusteii, strălucea. Ca întotdeauna, între dinți îi ardea o țigară.

Ciocârlia a zâmbit. Barba unchiului era galben-roșcată, asemenea tutunului deschis la culoare pe care îl fuma. Până și sărutările lui miroseau a tutun.

Mai era cineva cu el: Tigris, câinele de vânătoare. Câinele a alergat pe lângă trăsură până au ajuns la fermă.

III

*Din care aflăm una-alta despre prima zi
petrecută de tata și mama fără Ciocârlia.*

Ákos Vajkay, originar din Kisvajka și Kőröshegy, arhivar la județ, ieșit la pensie, și soția lui Antónia Vajkay, născută Bozsó, din Kecfalva, se uitau după trenul care se deplasa gâfâind, până a devenit un punct negru, înconjurat de fum, la marginea orizontului.

Au rămas cu privirea pierdută în zare, un gest trist și prostesc ce amintea de oamenii care au suferit o pierdere neașteptată. Se agățau de acel loc în care o văzuseră pentru ultima oară. Nu reușeau să se urnească.

Cel care pleacă dispăre, este anihilat, nici măcar nu mai există. Are atâta viață în el cât amintirile care ne bântuie imaginația. Știm că trăiește pe undeva, dar nu-l vedem, așa cum se întâmplă și cu morții. Și era prima oară când Ciocârlia îi părăsea pentru o perioadă mai lungă. Nu lipsise niciodată mai mult de o zi și asta cel mult o dată, când plecase la Cegléd, sau jumătate de zi, cu ocazia excursiilor făcute la Tarliget, și chiar și atunci mureau de nerăbdare s-o revadă. Ce greu le era să accepte că acum nu se va întoarce acasă împreună cu ei!

Astfel de gânduri trebuie să-i fi chinuit pe cei doi bătrâni. Și-au lăsat capul în pământ, holbându-se la pietrișul terasamentului, la fel de triști ca în fața unui mormânt umplut în grabă.

Simțeau deja singurătatea. Plutea în jurul lor, crescând în liniștea lăsată în urmă de tren.

De ei se apropia un impiegat slăbuț cu banderolă roșie, cu roți înaripate pe braț, care stătuse între șine în momentul plecării